

Prvi nebotičnik

O nebotičnikih ste gotovo že vsi kaj slišali, saj ga imamo celo v Ljubljani. Toda, kdo je prišel na misel, da bi kot prvi zidal tako veliko, mnogo deset in deset nadstropij visoko hišo, vam je gotovo neznano, kakor tega ne vedo tudi mnogi odrasli. Ime Frederic Dinkelberg je v Evropi popolnoma neznano. V Ameriki ga pa pozna vsak otrok, zakaj to je stavbenik, ki je nekako pred 20. leti v New-Yorku na mestu, kjer križa Broadway (izgovori: brôduej, pomeni: široka cesta) Peto Avenijo in 23. Cesto, zgradil prvi nebotičnik. Stavba stoji seveda še danes in jo Amerikanci zaradi čudne, trioglate oblike imenujejo »likalnik«. Ta nebotičnik je njim simbol, kakor je Parižanom Eiffelov stolp ali Dunajčanom cerkev svetega Štefana ali Ljubljančanom nebotičnik in Tivoli. Ta zgradba je znamenje ogromnega razvoja in napredka, ki ga je Amerika napravila v kratkih stoletih. Kjer so se prej pasli bivoli in kjer so živeli Indijanci svoje romantično življenje, tam stoje danes velika mesta in nepregledne farme, kjer gojijo pšenico ali sadje; kjer so prej samevale borne majhne hišice, tam se dvigajo danes nebotičniki, z dvigali opremljeni velikani, narejeni s človeškimi rokami. Prvi nebotičnik so zgradili Amerikanci iz čisto naravnih razlogov. Dinkelberg

je dobil takrat nalog, naj zida v New-Yorku, ki se je zelo hitro razvijal, hišo. Zemljišče, kjer naj bi poslopje stalo, je bilo pa neverjetno drago, kakor so še dandanes zemljišča med Brodwayem in Peto Avenijo najdražja na svetu. Da bi na razmeroma majhni površini zemljišča pridobil kolikor mogoče veliko stanovanjskih in poslovnih prostorov, je prišel stavbenik na misel, zgraditi ozko poslopje v obliki visokega stolpa, kar bi nam bilo danes popolnoma razumljivo. Zgradil je »likalnik« in njegova ideja je našla kmalu mnogo posnemalcev. Pričeli so graditi še druge visoke stavbe; Dinkelberg je postal strokovnjak za nebotičnike in je popolnoma izpremenil sliko takratnega vele-mesta. Pridobil si je veliko premoženje, toda pri borznem polomu l. 1929. je v enem dnevu izgubil ves svoj denar. Ista nesreča je tudi gradnji nebotičnikov napravila za nekaj časa konec. Ravno tako kot Dinkelberg so izgubili svoj denar tudi drugi bogataši, drage najemnine za poslovne in stanovanjske prostore ni mogel nihče več plačevati. Kmalu so ostale mnoge zgradbe prazne, nihče pa tudi ni več mislil na gradbo novih nebotičnikov. Tudi Dinkelberg se ni mogel več opomoči in je pred kratkim v največji revščini umrl. Še štrlijo visoko v zrak ogromne stavbe, ki jih je on ustvaril, še vedno očara njihova mogočnost vsakogar, ki stopi prvič na ameriška tla. Njega pa je svet, ki ga je nekoč tako občudoval, popolnoma pozabil...

M i l a n M o r n a r

O morskih svetilnikih

Na letošnji nepozabni jadranski razstavi smo videli sredi ljubljanskega velesejma postavljen model velikega svetilnika. Zato bo marsikoga naših dragih »Zvončkarjev« gotovo zanimalo, kako so urejeni ti svetli kažipoti ob morjih.

Svetilnike in svetilne ognje prištevamo k najbolj važnim in dragocenim pripomočkom in uredbam

morske plovitve. Zgrajeni so v namen, da svarijo ladje pred pogubonosnimi čermi, plitvinami in pred mnogimi drugimi nevarnostmi, posebno pa so pomorščakom kažipot pri valovitem, vihnarnem morju in v gosti megli, ko jim kažejo varno pot v pristanišče. Imamo jih dvoje vrst: stalne svetilnike (s stalno, neprekinjeno lučjo) in pa nestalne, katerih luč zasveti v izvestnih časovnih razdobjih in katerih svetlobne signale označujejo po njihovem udejstvovanju kot menjajočo se luč, bleščečo se luč in bliskovno luč. Vsakemu mornarju

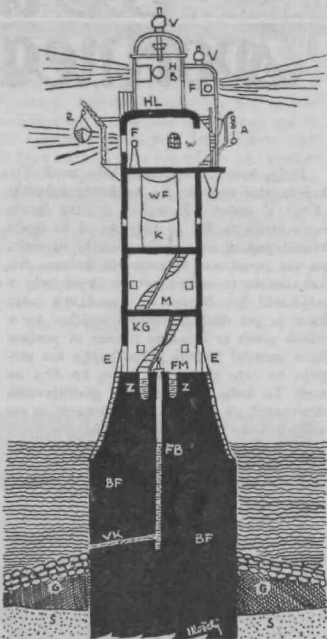
morajo biti dobro znana časovna razdobja, ki jih signalizira luč med posameznimi svetlobnimi signali. Vsak teh signalov ima namreč svoj poseben pomen, ki pomorščakom pove, kje se trenutno nahajajo.

Že v starodavnih časih so imeli svetilnike in svetilne ognje, katerih upravljanje, ustroj in učinkovitost so bili napram današnjim prav preprosti in majhni, saj so uporabljali v ta namen le običajne smolnate baklje in posode, napolnjene s smolo. Pozneje so ta gorila nadomestili s svetilkami na olje in petrolej, katerih svetlobni učinek je bil že boljši, seveda še prav neznamen v primeri z današnjimi, ki svetijo svetlo in daleč vidno preko morja v temnih nočeh pa tudi v megli.

Novodobni svetilniki s svojimi različnimi vrstami luči so opremljeni z električnimi svetili, z obločnicami z jakostjo milijon sveč, katerih svetlost se poveča še z ogromnimi ojačevalnimi lečami in reflektivnimi ogledali. Luč modernega svetilnika, ki je visok 32-metrov, se vidi 32.000 metrov daleč.

Temelj svetilnika je napravljen iz močnega betona in sega globoko pod morsko površino v pesek, na katerega so položene velike skale, ki preprečujejo, da bi ga morska voda izpodjedla. Z morjem je zvezan stolp po kanalu (cevi), ki vodi v prostor za vodo, v vodomer. Na obeh straneh tega prostora so pa zgrajene vodne shrambe za pitno vodo. Nad temi shrambami je klet, kjer stoji tudi vodomer. V stenah vseh prostorov so majhne line, posamezne prostore stolpa pa vežejo okrogle polzaste stopnice. Nad kletjo je shramba, nad njo kuhinja in vetrnik (prezračevalnik). Še više je nameščena stanovanjska soba in spalnica za čuvaja. Na eni strani stolpove zunanje stene je pripet rešilni čoln in zgrajeno dvigalo. V najvišjem delu svetilnika pa je glavni prostor za svetilke z glavno bliskovno lučjo in več ventilatorji.

Na naši sliki vidite v prerezu najvažnejše dele in ustroj modernega svetilnika:

V = ventilatorji (prezračevalniki), HB = glavna bliskovna luč, HL = glavni prostor za luč, F = stalna luč, W = stanovanjski prostor, WF = vetrnik, K = kuhinja, M = shramba za živila, KG = klet, FM = vodomer, R = rešilni čoln, A = dvigalo, Z = pitna voda, vodnjak, FB = prostor za morsko vodo vodomera, VK = kanal (cev) za morsko vodo, BF = temelj svetilnika iz betona, E = vho, G = skalovje, S = pesek.